

OTROŠKA IGRA

Petra Kastelic Marinko, univ. dipl. socialna pedagoginja

V času, ko se otroška igra počasi umika med štiri stene in postaja vse bolj omejena na zaslonsko tehnologijo, se mi zdi pomembno zastaviti vprašanja, kdaj, koliko časa in zakaj sploh naj se otroci prosto igrajo.

Pojem prosta igra počasi za starše kot tudi za šolo postaja tabu tema. Pozitivni učinki proste igre otrok (v kateri odrasli ne sodeluje), ki je prepuščena ustvarjalnosti, iznajdljivosti, socialni, čustveni in tudi kognitivni sposobnosti otrok, so postali drugotnega pomena.

Pomembnejše je, da so vzgojitelji in učitelji pred javnostjo videti ves čas zaposleni, stoo odstotno angažirani s spodbujanjem možganskih celic naših malih nadebudnežev, starši pa v očeh ostalih staršev kot popolni, vedno na razpolago in "vsenadzorujoči".

Z uvedbo devetletke je bil načrt razvojno naravnani k otroku. Zamišljeno je bilo, da se bodo v prvem razredu otroci učili skozi igro, saj je to za šestletnike edini pravi in najučinkovitejši način. Imeli bodo igralne koticke, kjer bodo preko različnih iger spoznavali števila, si oblikovali številke predstave, preko ustvarjanja in gibanja razvijali spretnosti za kasnejše pisanje in branje. No, ta zgodba se je hitro zaključila. Zdaj pa otrok v prvem razredu: hop na stol in za mizo, za pet šolskih ur, vmes pa le en malo daljši odmor za malico. Kje je igra? Kje je gibanje?

Zakaj je igra pomembna?

Verjetno se vsi strinjamo, da je igra v zgodnjem otroštvu gonilna sila, ki spodbuja otrokov razvoj, preko katere otrok razvija kognitivne sposobnosti in motorične, čustvene, socialne veščine. Težava je v tem, da se z vstopom v šolo pomen igre in sama potreba po njej ne spremenita. Naš sistem in večina ljudi v njem tega enostavno ne prepozna, kar so naši strokovnjaki jasno pokazali s spremembo učnih načrtov. Ti namreč silijo učitelje, da otroke »na silo« držijo za mizo in jih učijo branja in pisanja v obdobju, ko večina na to še ni razvojno pripravljena. Tak način dela še pogloblja razlike med dečki in deklicami, saj so dečki manj uspešni v šolskem sistemu, ki ne omogoča dovolj fizične aktivnosti in igre, bolj pa spodbuja sedeči način učenja.

Igra omogoča otrokom, da uporabijo svojo ustvarjalnost za razvijanje domišljije in fizične, kognitivne ter emocionalne moči. Igra je pomembna

za zdrav razvoj možganov. Preko igre se otrok uči interakcije, raziskovanja sveta, ki ga lahko obvlada, premaguje strahove med preigravanjem vlog odraslega. Ko enkrat svoj svet obvlada, mu igra omogoči, da razvije nove, drugačne kompetence, kar vodi k povečanju otrokove samozavesti in vzdržljivosti. To bo še kako potreboval pri soočanju z izzivi v prihodnosti.

Razvojne stopnje iger

Poznamo več tipov iger; otroci se glede na svojo starost in razvojno stopnjo igrajo različno. V prvih dveh letih je igra bolj »samotarska«, individualna, ko se otrok igra sam, se ne vključuje v igro ostalih otrok. V fazi opazovanja gleda druge otroke pri igri, a se jim še ne pridruži. Med drugim in tretjim letom se pojavi vzporedna igra, kadar je skupaj več otrok. Otroku je všeč, da je skupaj z vrstniki, vendar sodelovanja z njimi še vedno ni zmožen. Otroci te starosti se torej še vedno igrajo vsak zase, vendar se že pojavljajo elementi posnemanja igre drugega in jemanje igrač drugemu. Za to obdobje so značilni konflikti med otroki in tudi fizična obračunavanja. Po tretjem letu narašča zanimanje za vrstnike in igro z njimi. Otroci v vrtcu se najraje igrajo v manjših skupinah po dva ali trije, skupine se pogosto spreminjajo. Pojavi se skupna igra, saj otroci že zmorejo sodelovati med seboj, čeprav še vedno pogosto prihaja do konfliktov.

Počasi se preko asociativne razvija sodelovalna igra, ko v igri otroci stremijo k istemu cilju, kar pa že zahteva socialno in čustveno zrelost, sposobnost empatije, sklepanja kompromisov ipd. Vse to razvija po četrtem letu in pri vstopu v šolo zagotovo ta faza še ni končana.

Prosta, neusmerjena igra

Prosta igra otrokom omogoča, da se učijo sodelovati v skupini, deliti, se pogajati, reševati konflikte, učijo pa se tudi zagovorniških spretnosti. Če dopustimo, da otroci sami vodijo igro, pri tem uporabljajo veščine odločanja, gibanje v lastnem tempu, odkrivanje področij, ki jih zanimajo. Igra in nepredviden čas trajanja omogočajo več medsebojne interakcije, otrok se uči zadrževati impulze in samokontrole. Poleg tega prosta igra sprošča in ščiti pred stresom in pritiski.

Igra mora biti integralni del učnega okolja. S tem se pokaže skrb šole ali vrtca za socialni in čustveni razvoj otrok kot tudi njihov miselni razvoj. Raziskave so pokazale, da igra otrokom pomaga pri lažjem prilagajanju

na šolsko okolje in spodbuja njihovo pripravljenost na učenje ter razvoj veščin reševanja problemov. Neusmerjena, prosta igra, ki omogoča otrokom stik z vrstniki, je namreč pomembna komponenta čustveno-socialnega učenja.

Vloga odraslega

Nobena beseda starša ali učitelja ne zaleže tako kot neposredna izkušnja, ki jo otrok pridobi pri igri z vrstniki.

Otrok, ki ima težave pri vključevanju zaradi svoje agresivnosti, bo morda omilil svoje vedenje, se prilagodil, če bo želel biti sprejet v skupini in vključen v igro. Včasih se nam sicer lahko zdi, da moramo pomagati pri vključevanju, vendar ne smemo siliti otrok, naj nekoga sprejmejo.

Izključenemu otroku lahko pomagamo ugotoviti, v čem je težava in mu pomagati najti pogum, da se sam vključi. Odrasli namreč ni ves čas prisoten in preveliki posegi v skupinsko dinamiko lahko pripeljejo do tega, da otroci postanejo nezaupljivi, uporniški. Pritiski na šibkejšje člene v skupini pa se stopnjujejo, ostanejo skriti, rezervirani za pot iz šole, za čas med odmori ... Kot starši moramo sami presoditi primerno stopnjo vključitve, koliko in kdaj posegati v otrokovo igro. Če otrok želi, da se z njim igramo, pustimo, da on vodi igro. Tako imamo priložnost pokukati v njegov svet, ga bolje razumeti, s čimer se naš odnos z otrokom utrjuje in izboljšuje. S prilagajanjem otrokovi igri se mu pustimo voditi in mu s tem posvečamo popolno pozornost. Če se otrok rad igra sam, mu to pustimo. Včasih je dobro, da je otroku tudi dolgčas in mora sam najti nekaj, s čimer se bo zamotil. To bo spodbudilo njegovo ustvarjalnost. Starši se otrokovega dolgčasa bojimo, saj smo obremenjeni z občutki krivde in s prepričanjem, da otroku ne nudimo zadosti spodbud in vodenih dejavnosti.

Vodene dejavnosti ali prosta igra

Nekateri otroci, ki imajo veliko aktivnosti in zelo malo prostega časa, bodo zaradi tega ali kljub temu cveteli in se razvijali. Veliko pa je takih, ki zaradi pomanjkanja prostega časa in prevelike obremenjenosti doživljajo stiske in kot najstniki lahko zapadejo v depresijo. Takrat se um in telo enostavno nezavedno upreta. Prosta igra v otroštvu pa, kot je bilo že rečeno, ščiti pred stresom in pritiski vsakdanjika. Jasno je, da imajo otroci od vodenih dejavnosti veliko koristi, zlasti če jih postavimo nasproti nenadzorovanemu prostemu času otrok. Času, ko je otrok prepuščen

sam sebi, ko je na telefonu, na »play stationu«, tablici ipd. Zato je razumljivo, da starši raje vložimo finančna sredstva v to, da otrok preživlja čas pod nadzorom v t.i. vodeni aktivnosti. To nam daje občutek, da imamo obenem otroka pod nadzorom, po drugi strani pa se otrok športno ali umetniško razvija.

Za konec ...

Starši moramo pač sami najti ravnovesje in se zavedati, da je za otrokov zdrav razvoj nujno, da se otrok igra, sam, z vrstniki ali pa z nami. Ne posegajmo takoj po elektronskih napravah, da bi zamotili otroka, ki si želi naše pozornosti ali pa mu je dolgčas. Teh bo imel dovolj v prihodnjih letih, ko bo najstnik. Sedaj, ko je še majhen, pa mu s telefoni in tablicami dobesedno trgamo iz rok pravico do igre, do opazovanja, do raziskovanja, ustvarjanja. Seveda bo otrok raje izbral močne dražljaje zaslona (saj je to v sami naravi možganov), vendar majhen otrok res ne more biti tisti, ki odloča o tem. On te informacije nima, je ne razume, mi kot starši pa smo odgovorni in moramo ravnati v dobro otroka. Nedolgo nazaj sem se s sinom sprehajala po mestu in srečala mladega očka z vozičkom, v katerem je sedel dobro leto star otrok. Ta otrok ni gledal okoli sebe, opazoval nešteto stvari okoli njega, tudi sitnaril ni. Imel je namreč tablico, ki ga je popolnoma zamotila. Še mojemu sinu se je zdelo to nenavadno, meni osebno pa žalostno.

Naj zaključim z mislijo, da je včasih najbolje, kar naredimo za otroka, da ga pustimo na miru. Morda bo v tišini, občutku dolgčasa lahko sam ustvarjalno našel pot, kako to premagati.

Objavljeno v prilogi za starše revije Zmajček, januar 2019 (št. 5, letnik 25)